

Strokovni članek
UDK 347.965.42:347.6

Pomen in izzivi mediacije v družinskih zadevah

VALERIJA JELEN KOSI
*magistrica pravnih znanosti,
višja sodnica
na Višjem sodišču v Ljubljani*

Povzetek

Mediacija v družinskih zadevah se izvaja, ko gre za konflikte med družinskimi člani. Praviloma gre za nekdanja zakonca ali zunajzakonska partnerja, ki se razhajata. Če imata skupne mladoletne otroke, morata urediti odprta vprašanja glede varstva in skrbi zanje, preživnine in stikov. Če nimata skupnih otrok, se lahko pojavijo spori glede delitve skupnega premoženja, pravice do najemnega stanovanja, preživljanja enega od zakoncev, ki nima sredstev. O vsem tem se lahko sporazumno dogovorita ob pomoči mediatorja. Mediacija se uporablja tudi za druge spore, ki izhajajo iz družinskih razmerij. Izvaja se lahko pred in med sodnim postopkom ali po njem. V družinski mediaciji veljajo temeljna načela prostovoljnosti, zaupnosti, nepristranskosti in druga, v ospredju pa je največja korist otroka, ki prevlada nad temeljnimi načeli. Mediatorji v družinskih mediacijah morajo biti še zlasti pozorni na morebitno nasilje v družini in biti posebej usposobljeni.

Ključne besede: mediacija, družinska mediacija, temeljna načela, največja korist otroka, nasilje v družini

The Importance and Challenges of Mediation in Family Matters

Abstract

Mediation in family matters takes place when conflicts arise between family members. Typically, these involve former spouses who are in the process of separating. If they have minor children together, they must resolve outstanding issues regarding the children's protection and care, maintenance payments, and contact arrangements. If they do not have children together, disputes may emerge regarding the division of joint property, the right to use a rented

home, and the support of one spouse who is without financial means. All of these matters can be settled with the assistance of a mediator. Mediation is also employed in other disputes arising from family relationships. It may be carried out before, during, or after court proceedings. Family mediation is based on fundamental principles such as voluntariness, confidentiality, and impartiality, among others. However, the best interests of the child take precedence over these fundamental principles. Mediators involved in family mediation must be especially vigilant for any signs of domestic violence and must be specifically trained to address such situations.

Keywords: mediation, family mediation, fundamental principles, best interests of the child, domestic violence

1. Splošno o sporu in konfliktu

SSKJ¹ spor opredeljuje kot stanje, ko se kdo s kom spre, oziroma stanje, ki nastane s tem, da stranki v postopku pred sodiščem, pristojnim organom uveljavljata različno stališče o čem. Na drugi strani SSKJ² opredeljuje konflikt kot duševno stanje nemoči zaradi nasprotujočih si teženj, kot nasprotje in napetost.

Z definicijo konflikta se ukvarja kar nekaj teoretikov,³ ki nizajo številne opredelitve, s katerimi bi želeli zajeti raznolikost in pestrost konfliktov.⁴ Večina avtorjev pri opredeljevanju konflikta uporabi nezdružljivost ciljev, izraženo nasprotovanje in soodvisnost, ki je nujna za doseganje cilja. Nedvomno pa je pri vseh konfliktih prisotno psihološko ozadje, tudi po opredelitvi SS-KJ, z dvema ali več nasprotujočimi si interesi. Za lažje razumevanje je mogoče bolje uporabiti naslednjo definicijo: konflikt nastane, ko gre za dve ali več nasprotujočih si želj. Ta opis lahko velja za konflikte med dvema človekoma ali več ljudmi. Poznamo pa tudi tako imenovane notranje konflikte, ki se kažejo znotraj ene osebnosti. Za resničen konflikt pa je potrebno še, da je želja za posameznika pomembna. Če je pomembna, se razvijejo čustva in energija, ki poganja dinamiko konflikta med sprtimi stranmi.

Konflikti so stari toliko kot človeštvo in narobe je, če jih razumemo kot nekaj slabega, saj je bil konflikt nujen za razvoj misli, znanosti in človeštva, torej za napredek.⁵ Pomembna razvrstitev konfliktov je tista, ki jih deli na funkcionalne in nefunkcionalne. Slednji so tisti, pri katerih gre za boj »na življenje in smrt«, funkcionalni pa tisti, pri katerih se vsi vpleteni poslušajo,

¹ <<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=spor>> (9. 4. 2025).

² <<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=konflikt>> (9. 4. 2025).

³ Na primer Galtung, str. 70–73.

⁴ Milivojević, str. 27.

⁵ Prav tam, str. 25.

izmenjujejo stališča, bojazni in želje ter stremijo k temu, da bi bili odnosi po uspešno rešenem konfliktu boljši.

Poznamo reševanje konflikta, pri katerem gre za pristop premagovanja: »Jaz zmagam, ti izgubiš«, prilagoditve, kjer ena od strani popolnoma popusti nasprotnim zahtevam na škodo svojih, torej: »Jaz izgubim, ti zmagаш«, izogibanja konflikta, kjer konflikt zanikamo in izgubita obe strani. Kompromis je koncept reševanja konflikta, pri katerem vsaka stranka delno doseže svoje, vendar ne dobi vsega: »Jaz nekaj dobim in ti nekaj dobiš.« Idealen način reševanja konfliktov je sodelovanje, pri čemer se nobena od strank niti delno ne odreče svojim ciljem oziroma interesom: »Jaz zmagam, ti zmagаш.« K temu modelu stremi reševanje sporov v postopku mediacije. Na tem načelu temelji tudi tako imenovano upravljanje konfliktov ali angleško *conflict management*. Ni odveč poudariti, da je zahodnjaški način razmišljanja reševanja konfliktov (angl. *conflict resolution*) obremenjen z razmišljanjem, da je konflikt nezaželen in nezdrav ter da ga je treba na vsak način rešiti. Vzhodnjaška filozofija temelji na upravljanju konfliktov, ki gleda na življenje z dinamične plati, ko se konflikti stopnjujejo in potem umirjajo, saj izhajajo iz prepričanja, da ničelno stanje konflikta ni mogoče.

2. Splošno o mediaciji

Mediacija sledi pristopu upravljanja konfliktov. Ne stremi k temu, da bi spore reševala kot nekaj negativnega ali celo nezaželenega, temveč jih sprejema kot del življenja, ki je fluidno in spremenljivo.

Mediacija je torej postopek, v katerem nevtralna tretja oseba, imenovana mediator, pomaga sprtim strankam najti skupno rešitev njihovih sporov. Mediator ni pooblaščen za odločanje o izidu, ampak spodbuja dialog med strankama in jima pomaga doseči sporazum, ki je obojestransko sprejemljiv. Mediacija nima strogih postopkovnih pravil, kot jih ima na primer pravdni postopek, ampak temelji na načelih prostovoljnosti, zaupnosti, nevtralnosti in sodelovanja, kar omogoča strankam, da same nadzorujejo izid svojega spora. Ta načela so zapisana v Zakonu o mediaciji v civilnih in gospodarskih zadevah (ZMCGZ).⁶ Načelo prostovoljnosti (4. člen ZMCGZ in 15. člen Zakona o alternativnem reševanju sodnih sporov – ZARSS⁷) pomeni, da se osebe v sporu avtonomno odločijo, ali želijo svoj spor rešiti z uporabo mediacije ali bi raje odločitev sodišča. Prostovoljna je tudi odločitev, ali pri mediaciji vztrajajo do njene konca in ali bodo sklenile dogovor. Volji strank je tudi prepuščeno, da se v primeru, kadar je med njimi odprtih več spornih vprašanj (na primer razdelitev skupnega premoženja, odločitev o varstvu in vzgoji otrok, preživnini in stikih), dogovorijo le o delu vprašanj, ne o vseh. Načelo zaupnosti (11. člen ZMCGZ) je ena od bistvenih razlik med mediacijo in sodnimi postopki,

⁶ Uradni list RS, št. 56/08.

⁷ Uradni list RS, št. 97/09 in nasl.

saj mediatorju med drugim omogoča, da z vsako od strank oziroma z vsakim udeležencem opravi ločeno srečanje (kar je posebna tehnika mediacije), na katerem mu te lažje zaupajo svoje resnične interese. Mediator drugi strani razkrije le tisto, kar mu prva dovoli. Načelo zaupnosti obsega tudi zaupnost v razmerju do javnosti, kar je enako kot pri sodnem postopku o ureditvi družinskih stanj (43. člen Zakona o nepravdnem postopku – ZNP-1⁸). Mediator in stranke se s posebno izjavo o zaupnosti zavežejo nasproti javnosti in tretjim osebam ohraniti kot zaupno vse, kar izvedo med mediacijo. Seveda pa dokazi, ki bi bili dopustni v sodnem postopku, ne postanejo nedopustni samo zato, ker so bili uporabljeni v postopku mediacije (peti odstavek 12. člena ZMCGZ). Opozoriti je treba na izjemo od načela zaupnosti, ki jo določa Družinski zakonik (DZ)⁹ v četrtem odstavku 210. člena, in sicer mora mediator, če med mediacijo izve, da je otrok ogrožen, to sporočiti centru za socialno delo. Mediatorja zavezujejo še druge izjeme od zaupnosti, na primer sum kaznivih dejanj in nasilja v družini.¹⁰ V teh primerih mora mediacijo takoj prekiniti in obvestiti pristojne organe. Nepristranski je tisti mediator, ki v razmerju do strank deluje in si prizadeva, da je tudi videti, da deluje nepristransko, ter je zavezan, da je v pomoč vsem strankam v mediaciji.¹¹ Mediator mora biti nevtralen do izida postopka. To pa seveda ne pomeni, da je nevtralen do poteka postopka in da ne poseže, ko je to potrebno (ko je na primer ogrožen interes otroka).

V teoriji¹² in praksi¹³ je uveljavljenih še več načel, ki mediatorja zavezujejo pri vodenju mediacije. To so načelo ekonomičnosti, učinkovitosti, nezdružljivosti, kompetentnosti mediatorja, zakonitosti in druga.

Mediacija ima številne prednosti, med katerimi so:

- prostovoljnost: stranke se prostovoljno odločajo za mediacijo in nadzorujejo njen potek;
- zaupnost: vse, kar je izrečeno med mediacijo, ostaja zaupno in se ne sme uporabiti v sodnem postopku;
- hitrost: mediacija je običajno hitrejša od sodnih postopkov;
- prožnost: mediacija omogoča iskanje ustvarjalnih in prilagojenih rešitev;
- ohranjanje odnosov: mediacija spodbuja sodelovanje in komunikacijo med strankami, kar lahko pomaga ohraniti ali izboljšati odnose.

⁸ Uradni list RS, št. 16/19.

⁹ Uradni list RS, št. 15/17 in nasl.

¹⁰ Ristin in dr., str. 80.

¹¹ Evropski kodeks za mediatorje, <https://e-justice.europa.eu/63/EN/eu_rules_on_mediation> (10. 5. 2025).

¹² Ristin in dr., str. 80 in nasl.

¹³ Na primer Etični kodeks Društva mediatorjev Slovenije, <<https://www.slo-med.si/mediacija/temeljna-nacela>> (19. 11. 2023) ter Etična načela v sodnemu postopku pridruženi mediaciji na Okrajnem sodišču v Ljubljani <https://www.sodisce.si/mma_bin.php?static_id=20100603084523> (19. 11. 2023).

Mediacija je torej učinkovit in tvoren način reševanja sporov, ki temelji na sodelovanju, zaupnosti in prostovoljnosti. Strankam omogoča, da same oblikujejo rešitev, ki najbolj ustreza njihovim potrebam in interesom.

3. Potek mediacije

Ko je govora o sodišču pridruženi mediaciji ali mediaciji v okviru centra za socialno delo, stranke na povabilo sodišča oziroma centra ali na lastno pobudo podajo soglasje za izvedbo mediacije. Služba za mediacijo nato po vrstnem redu iz seznama imenovanih mediatorjev določi mediatorja, ki bo vodil konkretno družinsko mediacijo. Mediator vzpostavi stik s strankami in skupaj soglasno določijo termin prvega srečanja. Sodišču pridružene mediacije se izvajajo izključno v prostorih sodišča.

Na prvem srečanju v uvodnem nagovoru, ki je obvezen za vse vrste mediacije, mediator predstavi postopek mediacije, temeljna načela in cilje. Poudari pomembnost sodelovanja in zaupnosti ter pojasni, da nima pooblastila za odločanje o izidu spora. Stranke imajo priložnost, da izrazijo svoje poglede na spor in pričakovanja, ki jih imajo do mediacije. Praviloma v tej prvi uvodni izjavi vsaka stranka ali njen pooblaščenec predstavi svoja stališča, manj pa resnične interese in potrebe. Sledi faza raziskovanja, ko mediator ob uporabi mediacijskih tehnik postavljanja vprašanj, aktivnega poslušanja, *reframinga*, obvladovanja močnih čustev, testa realnosti in drugih pomaga strankam, da razjasnijo svoje potrebe in interese ter predvsem, da jih tudi druga stran sliši in ne samo posluša. Sledi faza pogajanj, v kateri mediator strankam ob upoštevanju interesov, ki so jih odkrili, pomaga najti rešitve, ki so sprejemljive za obe strani (sodelujoča pogajanja). Ko stranke najdejo skupno rešitev, mediator pomaga pri oblikovanju sporazuma. Sporazum mora biti jasen, izvršljiv in obojestransko sprejemljiv, v korist mladoletnih otrok in zakonit. Mediacija se lahko konča z dogovorom strank ali pa stranke in mediator skupaj ugotovijo, da dogovora ni mogoče skleniti. V tem primeru se mediator strankam zahvali za sodelovanje in jim poda napotke za morebiten dogovor v prihodnje.

4. Mediacija v družinskih sporih

Mediacija ima širok nabor uporabe, vključno z družinskimi zadevami, pri katerih se pogosto uporablja za reševanje sporov med zakonci, partnerji ali družinskimi člani v zvezi s skrbništvom nad otroki, delitvijo premoženja ali drugimi pomembnimi vprašanji.

DZ uvaja mediacijo tudi v družinske spore z določbo 13. člena, ki opredeli mediacijo v družinskih zadevah kot postopek, v katerem udeleženci prostovoljno s pomočjo ene ali več nevtralnih tretjih oseb – mediatorjev skušajo doseči mirno rešitev spora, ki izvira iz medsebojnih družinskih razmerij.

Po Priporočilu Odbora ministrov Sveta Evrope o družinski mediaciji¹⁴ mediacija zajema vse spore med družinskimi člani, tudi med tistimi, ki niso v krvnem sorodstvu ali svaštvu, in med osebami, ki so po nacionalni zakonodaji v družinskopravnih razmerjih.

Po slovenski ureditvi mediacija v družinskih postopkih praviloma zajema reševanje nesoglasij med zakoncema (3. člen DZ) ali zunajzakonskima partnerjema (4. člen DZ) o delitvi skupnega premoženja (71. do 84. člen DZ), o pravici do uporabe stanovanja (109. člen DZ), o medsebojnem preživljanju (100. do 108. člen DZ), o varstvu in vzgoji otrok (138. člen DZ), o preživljanju otrok (140. člen DZ) in o stikih med starši in otroki (141. člen DZ).

Mogoča pa je tudi mediacija med polnoletnimi otroki in starši glede preživnine (183. in 185. člen DZ) ter med starši in starimi starši ali drugimi osebami, s katerimi je otrok družinsko povezan in nanje osebno navezan, glede stikov (142. člen DZ). Določba drugega odstavka 142. člena DZ za to vrsto primerov kot posebej pomembno poudarja sporazumno rešitev, na željo strank tudi ob pomoči mediatorjev.

DZ mediacije v družinskih zadevah ne obravnava celovito. Zato je za njeno pravilno razumevanje treba upoštevati tudi pravila v drugih predpisih,¹⁵ in sicer določbe ZMCGZ (prvi odstavek 2. člena ZMCGZ in tretji odstavek 205. člena DZ). ZMCGZ vsebuje pravila o pravicah in obveznostih udeležencev mediacije, katerih namen je zagotavljanje integritete postopka. DZ določbe ZMCGZ dopolnjuje, saj ZMCGZ ne določa minimalnih pogojev, ki jih morajo izpolnjevati mediatorji, da lahko nastopajo kot mediatorji.¹⁶ Če pa je bila tožba ali predlog že vložena, se za vse postopke mediacije, ne le tiste iz razmerij med starši in otroki, poleg ZMCGZ uporablja ZARSS.

Družinska mediacija zagotavlja varno okolje, v katerem lahko stranke izrazijo svoja čustva, potrebe in želje, pri čemer mediator skrbi za to, da komunikacija ostane tvorna in usmerjena k iskanju rešitev.

5. Vrste mediacije v družinskih sporih

DZ razlikuje dve vrsti mediacije: tiste, ki se izvajajo pred sodnim postopkom ali po njem, ter tiste, ki se izvajajo med sodnim postopkom. Iz drugega odstavka 205. člena DZ izhaja, da zakonodajalec priporoča, naj se mediacija izvede pred sodnim postopkom, in sicer predvsem glede vprašanj o varstvu in vzgoji otroka, o njegovem preživljanju in o njegovih stikih s starši

¹⁴ Poimenovanje je skladno s Priporočilom o družinski mediaciji, ki ga je sprejel Odbor ministrov Sveta Evrope januarja 1998, Recommendation No. R. (98)1 of the Committee of Ministers of Member States on Family Mediation.

¹⁵ Betetto, str. 67.

¹⁶ Glej tudi Smernice Sveta Evrope, Komisije za učinkovitost pravosodja, za boljše uveljavitev obstoječega priporočila o mediaciji v civilnih in družinskih zadevah (CEPEJ(2007) 14), tč. 20 in 21.

ali z drugimi osebami ter glede vprašanj izvajanja starševske skrbi, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj. Dogovor pred izvedbo sodnega postopka je za prihodnje odnose nekdanjih partnerjev – posledično pa tudi otrok – praviloma boljša rešitev kot odločba sodišča. S slednjo lahko namreč sodišče odloči le po izvedenem dokaznem postopku, v katerem se odnosi med staršema zaradi antagonizma, ki ga sodni spor po naravi stvari nujno ustvarja, pogosto še poslabšajo.¹⁷

Med mediacijo, ki se izvaja med sodnim postopkom, in tisto, ki se izvaja pred njim ali po njem, ni razlik glede temeljnih načel mediacije in uporabljenih tehnik. Razlike so samo v izvajalcih mediacije in predpisih, ki veljajo za ti dve obliki. Mediacije, ki so sodnemu postopku pridružene, urejajo ZARSS, Pravilnik o mediatorjih v programih sodišč¹⁸ ter Pravilnik o nagradi in povračilu potnih stroškov mediatorjem, ki delujejo v programih sodišč.¹⁹ V delih, ki niso urejeni z ZARSS, velja tudi ZMCGZ (na primer glede zaupnosti 10. in 11. člen ZMCGZ in glede razkritja dokazov 12. člen ZMCGZ). Za mediacije, ki se izvajajo pred sodnim postopkom ali po njem, pa veljajo pravila DZ, ZMCGZ ter Pravilnika o izvajanju mediacije po družinskem zakoniku.²⁰ Pri obeh vrstah mediacij veljata zapoved največje skrbi za otroka in prepoved izvajanja mediacije, če se pojavi sum nasilja v družini.

Na začetku prvega srečanja mediator pojasni temeljna načela mediacije, svojo vlogo, zaupnost postopka, potek mediacije, predpisano višino nagrade in stroškov mediacije, če nagrada pride v poštev, in kdo je dolžan kriti nagrado in stroške mediatorja. Zagotoviti mora, da vse stranke razumejo načela mediacije, vsebino in posledice dogovora o mediaciji in sporazuma. To je tako imenovani mediatorjev uvodni nagovor, ki je obvezni del vseh vrst mediacije ne glede na to, kdo jo izvaja. Pomemben je zato, ker se v njem poudarijo pomen mirnega reševanja sporov ter prednosti za stranke in predvsem za njihove otroke v primerjavi z napornim dokazovanjem v sodnem postopku.

Mediacija pred sodnim postopkom ali po njem se praviloma izvaja pri pristojnem centru za socialno delo (25. člen Pravilnika o izvajanju mediacije po DZ).

Mediacija pri centru za socialno delo se izvaja v njegovih prostorih ali v prostorih zunanjega izvajalca. Mediator in stranke podpišejo dogovor o mediaciji in izjavo o zaupnosti, s čimer se mediacija začne. Trenutek začetka je v skladu z določbo 17. člena ZMCGZ pomemben zaradi teka zastaralnih in prekluzivnih rokov.²¹ Mediator sme opraviti več srečanj, ki v skladu s

¹⁷ Jelen Kosi, str. 623.

¹⁸ Uradni list RS, št. 22/10 in nasl.

¹⁹ Uradni list RS, št. 22/20 in nasl.

²⁰ Uradni list RS, št. 76/19.

²¹ Zastaranje zahtevka, ki je predmet mediacije, med trajanjem mediacije ne teče. Če se mediacija konča brez sporazuma o rešitvi spora, se zastaranje nadaljuje od trenutka, ko je postopek končan brez sporazuma o rešitvi spora.

30. členom Pravilnika o izvajanju mediacije po DZ lahko trajajo do 120 minut. Mediacija se konča s sklenitvijo sporazuma ali predloga sporazuma, s pisno izjavo ene od strank, da odstopa od mediacije, na podlagi dogovora strank, z odstopom mediatorja, če oceni, da nadaljevanje mediacije ni smiselno, s smrtjo katere od strank ali mediatorja, po izvedbi največ petih srečanj v skupnem trajanju do 10 ur oziroma po poteku treh mesecev od prvega srečanja (31. člen Pravilnika o izvajanju mediacije po DZ).

Pravila mediacije med sodnim postopkom so določena v ZARSS in obeh že navedenih pravilnikih, ki urejata mediacije pri sodiščih. Pri poteku, temeljnih načelih in tehnikah mediacije se ne razlikuje od mediacij, ki potekajo pred centri za socialno delo. Tudi v tej vrsti mediacije je v ospredju skrb za dobrobit otrok (210. člen DZ), ki je izražena tudi s tem, da sodišče kljub poudarjanju prednosti mediacije, če zazna, da njena izvedba ne bi bila v korist otroka, zavrne predlog strank oziroma udeležencev za izvedbo mediacije med sodnim postopkom.

6. Posebnosti pri družinskih mediacijah

Temeljno načelo v družinskih mediacijah je načelo otrokove največje koristi (7. člen DZ).

To pomeni, da načela prostovoljnosti, zaupnosti in nepristranskosti mediatorja (ter vsa druga) v primeru ogrožanja otrokove največje koristi ne zavezujejo mediatorja, saj ta mora ravnati tako, da zaščiti otroka. Na to možnost v uvodnem nagovoru opozori tudi starše in njihove pooblaščenke, če jih imajo. V praksi to pomeni, da bo mediator umaknil soglasje za mediacijo, če bo zaznal, da so otrokove koristi ogrožene. Prav tako bo v primeru suma nasilja v družini ali drugačne ogroženosti otrokove duševne ali telesne integritete obvestil pristojne organe in umaknil soglasje za mediacijo, saj se ta v takem primeru ne sme izvajati (tretji odstavek 210. člena DZ). V četrtem odstavku 210. člena DZ je mediatorju naloženo, da če med mediacijo izve, da je otrok ogrožen, o tem takoj obvesti center za socialno delo. S tem je določena izjema od načela zaupnosti in mediator mora strankam v uvodnem nagovoru pojasniti, da ga načelo zaupnosti v družinskih mediacijah z mladoletnimi otroki zavezuje z nižjo stopnjo kot v drugih vrstah mediacije.²²

Mediacije v civilnih in gospodarskih ter drugih zadevah praviloma potekajo le med osebami, ki so v sporu (na primer v civilnem sodnem postopku so to pravnne stranke). Določba 210. člena DZ pa posebej določa, da lahko mediator v mediacijo vključi tudi otroka, ki je sposo-

---

Čas, ki je pretekel pred začetkom mediacije, se všeteje v zastaralni rok, ki ga določa zakon. Če je s posebnim predpisom določen rok za vložitev tožbe, se ta rok v zvezi z zahtevkom, ki je predmet mediacije, ne izteče prej kot 15 dni po koncu mediacije.

²² Seveda pa načelo zaupnosti tudi v drugih vrstah mediacije ni povsem brez izjem, saj mora mediator, če izve, da se je zgodilo ali se pripravljata kaznivo dejanje, to naznaniti pristojnim organom.

ben razumeti pomen in posledice mediacije, če oceni, da je to otroku v korist. Še posebej je poudarjeno, da mora mediator pri mediaciji vselej upoštevati načelo največje otrokove koristi.

Mediator mora biti pri odločitvi, ali bo v mediacijo vključil otroka, zelo previden. V praksi so mnenja mediatorjev o tem, ali otroka vključiti v mediacijo, deljena.²³ Nekateri menijo, da s tem preväljijo odgovornost za odločitve na otroka in staršev ne opolnomočijo, temveč jim odvzamejo avtoriteto. Drugi menijo, da ima vključitev otrok prednosti, če jo oba starša in mediator skrbno načrtujejo ter če vsi trije točno vedo, kaj naj bi s tem dosegli.

Vključitev otroka v mediacijo od mediatorja zahteva posebna znanja s področja komunikacije z otroki ter veščine in izkušnje s tega področja. Nekatera združenja v tujini²⁴ za družinske mediatorje, ki v družinsko mediacijo vključujejo otroke, zahtevajo posebno izobraževanje. Poleg tega morajo imeti usposobljenega supervizorja. Ne iz priloge Pravilnika o izvajanju mediacije po DZ ne iz Pravilnika o mediatorjih v programih sodišč, v katerih so določene vsebine izobraževanja za mediatorje, ne izhaja, da bi se morali družinski mediatorji posebej usposabljeti za mediacijo, v katero so vključeni otroci. Prav tako ni določeno, da se morajo usposobiti za razgovor z otrokom. Komunikacija z mladoletnim otrokom namreč ne more in ne sme biti enaka kot z odraslo osebo, ki sprejema odločitve. Menim, da je to velika pomanjkljivost naše ureditve, saj lahko ne dovolj usposobljen mediator z nepremišljeno vključitvijo mladoletnega otroka v mediacijo naredi veliko psihološko škodo otroku, njegovemu odnosu s starši in tudi odnosu med staršema.

Samoumevno je, da majhnih otrok, ki ne morejo razumeti, kaj se med staršema dogaja doma ali na sodišču ali pri mediaciji, mediator ne bo vključeval v mediacijo. Otroci v starosti od osem do dvanajst let se že zavedajo vzrokov in posledic razveze.²⁵ Za njihovo vključitev v mediacijo so poleg ustrezne starosti in razumevanja potrebni še soglasje staršev, natančno določena vloga mediatorja ob razgovoru z otrokom, zaupnost do otroka in otrokova zavestna privolitev. Povabilo in strategijo otrokove vključitve v mediacijo je treba podrobno načrtovati. Mediator mora premisliti, kako otroka povabiti na srečanje, kakšna vprašanja mu postavljati, ali bo informacije, ki jih bo pridobil od otrok, prenesel staršem, predvsem pa se mora zavedati, da se na otroka ne smejo prenesti odgovornosti za odločitve, ki bi od njega zahtevale izbiro, da o tem ali drugem spornem vprašanju izbere stran enega od staršev. Otrok sicer lahko sam izrazi mnenje (na primer tudi o tem, pri kom od staršev bi raje živel), ne sme pa dobiti občutka, da je odgovoren za spor med staršema ali za odločitve, ki jih morajo sprejeti odrasli.²⁶ Sodna praksa je zavzela stališče:

²³ Parkinson, str. 151.

²⁴ Prav tam, str. 155.

²⁵ Prav tam, str. 133.

²⁶ Prav tam, str. 151.

»Pretirano hotenje po pridobitvi otrokovega mnenja je lahko v nasprotju z njegovimi koristmi. Tega se morajo vsi akterji, ki sodelujejo v postopku odločanja o vzgoji in zaupanja otroka, jasno zavedati. Otroke je namreč treba zaščititi tudi pred občutkom, da so s svojimi izjavami direktno vplivali na to, komu jih bo sodišče dodelilo.«²⁷

Nadaljnja posebnost družinskih mediacij je, da mora biti mediator posebej pazljiv na morebitne znake nasilja v razpadajoči družinski skupnosti. Že v uvodnem nagovoru stranke opozori, da bo v primeru, če bo zaznal nasilje v družini, mediacijo prekinil in umaknil soglasje za njeno izvajanje ter obvestil ustrezne organe. Nasilje v družinskih skupnostih je prisotno, čeprav je praviloma skrito očem.

Nasilje v družini je opredeljeno v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (ZPND).²⁸ Določba 3. člena ZPND določa, da gre pri nasilju v družini za uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje ali zalezovanje žrtve ne glede na starost, spol ali katerikoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročitelja nasilja ter telesno kaznovanje otrok.

V Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (ZPNP) so posamezne vrste nasilja tudi podrobneje opredeljene. Fizično nasilje je vsaka uporaba fizične sile ali grožnja z uporabo fizične sile, ki žrtev prisili, da kaj stori ali opusti ali da kaj trpi, ali ji omejuje gibanje oziroma komuniciranje in ji povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale telesne poškodbe. Spolno nasilje so ravnanja s spolno vsebino, v katera žrtev ne privoli, je vanje prisiljena ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena, grožnje z uporabo spolnega nasilja ter javna objava spolnih vsebin o žrtvi. Psihično nasilje so ravnanja in razširjanje informacij, s katerimi povzročitelj nasilja pri žrtvi povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske, tudi če so storjena z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije. Ekonomsko nasilje je neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje žrtve pri razpolaganju z dohodki oziroma premoženjem. Zanemarjanje je oblika nasilja, kadar povzročitelj nasilja opušča dolžno skrb za žrtev, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin. Zalezovanje je naklepno ponavljajoče se neželjeno vzpostavljanje stika, zasledovanje, fizično vsiljevanje, opazovanje, zadrževanje na krajih, kjer se žrtev giba, ali druga oblika neželenega vdora v življenje žrtve.

Mediator, ki že pred izvedbo mediacije izve, da je prisoten sum nasilja v družini, tako v mediaciji, ki se izvaja na sodišču, kot tudi pri tisti, ki se izvaja v okviru centrov za socialno delo (tudi zunanji izvajalci), zadeve ne sprejme v mediacijo. Če je sodišče med sodnim postopkom seznanjeno s sumom družinskega nasilja, zadeve ne dodeli v mediacijo, prav tako takih zadev ne sme dodeliti v mediacijo organizator mediacij pri centrih za socialno delo.

²⁷ Sodba Višjega sodišča v Ljubljani IV P Cp 3196/2014 z dne 17. decembra 2014.

²⁸ Uradni list RS, št. 16/08 in nasl.

7. Dodana vrednost mediacije v družinskih zadevah

Najprej je treba poudariti, da mediacija ni neka (pod)oblika psihoterapije, kar je včasih predstava laične javnosti. Slednja je namenjena popravljanju odnosov med uporabniki (ali v zdravstvu pacienti), mediacija pa je namenjena reševanju konflikta med strankami. V družinskih mediacijah je lahko meja med tem, da bi mediator »zdravil« odnos med sprtima zakoncema ali zunajzakonskima partnerjema in reševanjem »le« konfliktnih vprašanj glede urejanja družinskih razmerij, zelo tanka. Dobri mediatorji se zavedajo lastnih omejitev in se ob spoštovanju temeljnih načel mediacije, kot so prostovoljnost, nepristranskost, zaupnost ter največje koristi otroka, omejujejo na reševanje odprtih vprašanj med družinskimi člani. Namen družinske mediacije na primer ni, da si zakonca, ki se želita razvezati, premislita, ampak da rešita odprta vprašanja, ki jih prinaša razveza. To so na primer: zaupanje v varstvo in vzgojo mladoletnih otrok, določitev preživnine, določitev prebivališča otrok, določitev stikov med starši in mladoletnimi otroki, razdelitev skupnega premoženja in podobno.

Dodana vrednost mediacije, ki ji uspe rešiti odprta vprašanja med sprtimi družinskimi člani, je, da se lahko posledično tudi odnosi med njimi izboljšajo, ni pa to glavni namen mediacije v družinskih zadevah. Mediator mora biti kompetenten in strokoven, da prepozna trenutek, ko mediacija konflikt med strankami povečuje in torej poslabšuje odnos, da mediacijo konča in sam umakne soglasje za mediacijo. Na to možnost mora v uvodnem nagovoru stranke opozoriti.

Posebnost družinske mediacije je namreč, da je še posebej usmerjena v prihodnost, ob čemer nekdanja partnerja praviloma precej časa mediacijskih srečanj namenita preteklosti in medsebojnim očitkom ter zameram, ki so se nakopičili med trajanjem življenjske skupnosti, kar je povsem normalno. Vendar pa je pri družinskih mediacijah vedno brez izjeme v ospredju korist otroka kot najšibkejšega stranskega udeleženca v konfliktu, ki poteka med staršema in nad katerim sam nima nadzora. Mediatorji morajo vedno upoštevati njegovo korist.²⁹

Zaradi tesnih vezi, ki se spletejo med vsemi udeleženi med trajanjem življenjske skupnosti, so družinske mediacije čustveno najzahtevnejše. Mediator mora biti usposobljen, da obvlada tehnike obvladovanja močnih čustev v konfliktu. Poleg temeljnih načel, ki veljajo za vse vrste mediacij, je pri teh še posebej poudarjeno načelo upoštevanja potreb vseh vpletenih, tudi in predvsem otrok.³⁰ Razpad družinske skupnosti se ne zgodi nenadoma, temveč je proces, v katerem vsi po malem izgubljajo varno zatočišče in bazo, od koder se podajajo v svet. Klinične študije³¹ so pokazale, da je za otrokov zdrav razvoj zelo pomembna kakovost vzgoje v otroštvu.

²⁹ Jelen Kosi, str. 640.

³⁰ Parkinson, str. 23.

³¹ Prav tam, str. 52.

Tisti, ki niso imeli varne navezanosti v otroštvu, kot odrasli v vlogi staršev težko nudijo trdno in varno podlago svojim otrokom in vzorec se ponovi.

Družinski mediatorji, čeprav niso psihoterapevti in ne zdravijo odnosa, ki je razpadel, naj bi poznali teorijo navezanosti,³² ki omogoča razumeti izgubo po razpadu partnerskega odnosa, partnerja pa se z njo srečujeta že ves čas procesa razpada skupnosti, kar ustvarja močna čustva žalosti, jeze in razočaranja. Mediatorji morajo prepoznati bolečino žalovanja ob izgubi, ko jo ljudje izrazijo, jo priznati in delati z njo tako, da preprečijo vnovične izgube in s tem presekajo ponavljajoči se vzorec. Danes, ko so razširjene družine prej redkost kot pravilo, saj stari starši in drugi sorodniki mladim družinam niso več tako na voljo kot v preteklosti, ker so zaposleni, je še toliko pomembnejše, da mediatorji v primeru razpada skupnosti zagotovijo varno bazo, v kateri se konflikt reši ob upoštevanju potreb vseh vključenih, s posebno skrbjo za najšibkejše, tj. otroke.

Dodana vrednost mediacije v družinskih zadevah je torej poleg tega, da uspešna mediacija lahko izboljša prihodnje sodelovanje staršev, ki so zaključili življenjsko skupnost, v poudarjeni skrbi za najšibkejšega udeleženca v postopku, to je mladoletnega otroka, ter v posebni senzibilnosti in usposobljenosti mediatorjev, ki vodijo te zadeve. Ključno vodilo mediatorja v družinskih zadevah pa mora biti največja korist mladoletnega otroka.

8. Izzivi

Tisti, ki izvajamo mediacije v družinskih zadevah že več kot dve desetletji, opazamo (podobno kot družinski sodniki), da so čedalje zahtevnejše. Nekdanja partnerja pogosto neomajno stojita na svojih bregovih in trdo postavljenih stališčih brez razumevanja drug drugega. Potrebno je več srečanj kot pred 20 leti in veliko vloženega truda za vzpostavitev medsebojne komunikacije. To pomeni, da lahko potečeta tudi do dve dvourni srečanja, da sta nekdanja partnerja sploh pripravljena sprejeti drug drugega za pogajalca v procesu mediacije. Zgolj to, da sta podala soglasje za mediacijo, namreč še ne pomeni, da sta se tudi pripravljena slišati, razumeti interese drug drugega in iskati rešitev, ki bo zadovoljila vsaj večino interesov obeh, seveda ob posebni skrbi za mladoletne otroke. To je namreč definicija sodelujočih pogajanj, ki sem jih omenila na začetku. Čustva, ki so prisotna v družinski mediaciji, so praviloma izjemno burna in upočasnjujejo proces raziskovanja pravih interesov in nadaljnjih pogajanj. Vloga mediatorja je, da se močnih čustev ne ustraši in stranke mirno vodi čez te najzahtevnejše trenutke v mediaciji. V družinskih mediacijah je še zlasti dobrodošla komediacija, saj sodelovanje mediatorja in komediatorja, ki sta po možnosti različnega spola in različnih poklicnih profilov

³² Bowlby, v Parkinson, str. 51.

(na primer pravnik in socialni delavec oziroma psiholog), lahko spodbudi boljšo dinamiko sodelovanja med nekdanjima partnerjema.

Menim, da je mediacija v družinskih postopkih, pa najsi gre za mediacijo med sodnim postopkom ali pred sodnim postopkom ali po njem, v družinskih predpisih dobro postavljena. Želim si, da bi pri sodiščih, centrih za socialno delo in odvetniški zbornici naredili več za kompetence in znanje na eni strani mediatorjev, ki vodimo družinske mediacije, na drugi sodnikov, ki vodijo družinske zadeve, in na tretji odvetnikov, ki nastopajo kot pooblaščenca udeležencev v družinskih zadevah. Nujno bi bilo specializirano in obvezno usposabljanje vsakogar, ki v katerikoli prej naštetih vlogi nastopa v teh zadevah. Ob čedalje bolj zapletenih družinskih odnosih, na katere vplivajo čedalje novi družbeni in sociološki pojavi, je nujno vse sodelujoče opremiti tako, da bodo kompetentni pri reševanju konfliktov v osnovni celici človeške družbe – družini. Pogosti pojavi nasilnih ravnanj otrok v obdobju pred in med adolescenco bi nas morali opozoriti, da smo kot družba na napačni poti. Menim, da sicer šolski in vsi drugi sistemi (zlasti centri za socialno delo, sodišča in drugi) lahko samo podprejo (kakovostno) odraščanje otrok. Osnovno orodje, kako naj se otrok spopade s hitro razvijajočim se in zahtevnim svetom ter s tehnologijo (pre)nasičeno družbo, pa mu lahko nudi le družina kot osnovna celica družbe. Ko družina potrebuje pomoč, pa jo mora družba (država?) nuditi v obliki dobro delujočih javnih sistemov. Pot do njih je tudi taka, da strokovnjake, ki na kakršenkoli način posegamo ali sodelujemo z družinskimi člani ob reševanju družinske problematike, opremimo z vsemi potrebnimi znanji za res kakovostno opravljanje teh zelo odgovornih in zahtevnih storitev. V nasprotnem primeru bomo rešitve iskali v kazenski zakonodaji (in gradnji novih zaporov), kar pa je *ultima ratio* reševanja težav v civilizirani družbi.

Literatura

- BETETTO, Nina. WEBER, Nana (ur.). *Družinski zakonik s komentarjem*. Ljubljana: Lexpera, 2024.
- GALTUNG, Johan. *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. London: Sage publications Ltd, 1996.
- JELEN KOSI, Valerija. WEBER, Nana (ur.). *Družinski zakonik s komentarjem*. Ljubljana: Lexpera, 2024.
- PARKINSON, Lisa. *Družinska mediacija*. Ljubljana: Inštitut za mediacijo, Concordia, 2011.
- RISTIN, Gordana (ur.), HAJTNIK, Zoran (ur.) in drugi. *Mediacija v teoriji in praksi, Veliki priročnik o mediaciji, prva izdaja*. Ljubljana: Društvo mediatorjev Slovenije, 2011.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika.
- <<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=spor>> (9. 4. 2025)
- Etični kodeks Društva mediatorjev Slovenije, <<https://www.slo-med.si/mediacija/temeljna-nacela>> (19. 11. 2023)

Etična načela v sodnem postopku pridruženi mediaciji na Okrajnem sodišču v Ljubljani <https://www.sodisce.si/mma_bin.php?static_id=20100603084523> (19. 11. 2023).

Recommendation No. R. (98)1 of the Committee of Ministers of Member states on Family Mediation.

Smernice Sveta Evrope, Komisije za učinkovitost pravosodja, za boljšo uveljavitev obstoječega priporočila o mediaciji v civilnih in družinskih zadevah (CEPEJ(2007) 14).